

Doc. dr Mile ŠIKMAN,
Uprava za policijsko obrazovanje
MUP-a Republike Srpske,

Pregledni članak
UDK: 343.132
Primljeno: 18. novembra 2011. god.

OSNOV SUMNJE – NOVI ZNAČAJ U ISTRAZI I KRITIČKI OSVRT

Osnovna funkcija tužioca u istrazi jeste otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela. To znači da tužilac saznajno djeluje u operativnom odnosno, činjeničnom dijelu preduzimanja mjera i radnji na prikupljanju i obezbeđivanju dokaza, podataka i obavještenja u odnosu na izvršioca i konkretno krivično djelo za koje će kasnije preduzeti pravne radnje gonjenja. U skladu sa tim kao prvi zadatak ovlašćenog službenog lica jeste da nakon saznanja za postojanje „osnova sumnje“ da je izvršeno krivično djelo, obavjesti tužioca, te preduzima potrebne mjera da se pronade učinilac krivičnog djela. Dakle, postupanje ovlašćenih službenih lica u istrazi preduzima se sa ciljem da osnovi sumnje prerastu u jedan novi kvalitet – osnovanu sumnju, odnosno da se dođe do jednog većeg stepena saznanja u okviru koga utvrđene činjenice i okolnosti bliže ukazuju da je određeno lice izvršilo određeno krivično djelo, budući da je „osnovana sumnja“ potrebna za podizanje optužnice. Prema tome, u vezi sa osnovama sumnje, dvije su ključne dužnosti ovlašćenih službenih lica i to: dužnost obavještanja tužioca (odmah ili u roku od sedam dana), i dužnost da pod nadzorom tužioca preduzima potrebne mjere. Kao što se može uočiti osnovi sumnje imaju daleko veći značaj u tužilačkoj istrazi, budući da predstavljaju i materijalni osnov za pokretanje istrage. Međutim, to ujedno predstavlja i jedan od vodećih problema koji se javljaju u praktičnom postupanju. Do problema dolazi zbog neprovođenja određenih policijskih radnji radi utvrđivanja osnova sumnje prije obavještanja tužioca o krivičnom djelu, ili neobavještanje tužioca o

dogadajima kod kojih može postojati osnov sumnje da je događaj ustvari krivično djelo. Uočava se da je i u jednom i u drugom slučaju ključni problem shvatanje ili različito tumačenje pojma osnova sumnje. Vrlo često policija i tužioci različito tumače iste činjenice: jedni ih smatraju osnovama sumnje, a drugi činjenicama koje nemaju taj stepen vjerovatnoće.

Cljučne riječi: osnovi sumnje, vjerovatnoća, istraga, tužilac, ovlašćeno službeno lice.

1. Pojam i svrha istrage

Istraga, prema zakonskom određenju, obuhvata aktivnosti preduzete od strane tužioca ili ovlašćenog službenog lica u skladu sa zakonom o krivičnom postupku (čl. 20. st. 1t J)¹. Svrha istrage je rasvjetljavanje i rješavanje krivične stvari do stepena vjerovatnoće, koja je potrebna za podizanje optužnice, odnosno do stepena u kojem je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica². Obim istrage određen je ispunjenjem cilja istrage, a vrijeme trajanja istrage, dok cilj ne bude ostvaren. Osnovni zadatak istrage je da se pribavi dovoljno dokaza iz kojih proizilazi osnovana sumnja³ da je osumnjičeni učinilac krivičnog djela, kada

- 1 Krivičnoprocesno zakonodavstvo u BiH čine: Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09); Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 100/09); Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/03, 53/07, 12/10), Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BD“, br 10/03, 6/05, 14/07, 19/07, 21/07, 2/08, 17/09). U radu je dat prikaz odredaba Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, pri čemu su te odredbe analogne sa odredbama ostalih procesnih zakona.
- 2 Pored zakonskog određenja istrage svrha istrage je, prema stanovištu prof. dr. Milana Škulića: „Prikupljanje dokaza i podataka koji su potrebni da bi se moglo odlučiti da li će se podići optužnica ili obustaviti postupak; prikupljanje dokaza za koje postoji opasnost da se neće moći ponoviti na glavnom pretresu ili bi njihovo izvođenje bilo otežano, i; prikupljanje drugih dokaza koji mogu biti od koristi za postupak, a čije se izvođenje, s obzirom na okolnosti slučaja, pokazuje celishodnim.“ (Škulić, 2008). Prof. dr. Momčilo Grubač smatra da se istraga vodi: „...da bi se prikupili dokazi i podaci koji su potrebni da bi se moglo odlučiti hoće li se podići optužnica ili će se obustaviti postupak, kao i dokazi za koje postoji opasnost da se neće moći ponoviti na glavnom pretresu ili bi njihovo izvođenje bilo otežano, i drugi dokazi koji mogu biti korisni za postupak, a čije se izvođenje, s obzirom na okolnosti slučaja, pokazuje celishodnim. Iz ovoga se vidi da je prvi i osnovni cilj istrage da pruži materijal ovlašćenom tužiocu za podizanje tužbe (pozitivni cilj istrage), a ako se utvrdi da takav materijal ne postoji, da se prema okrivljenom krivični postupak obustavi (negativni cilj istrage).“ (Grubač, 2008).
- 3 „Osnovana sumnja“ je viši stepen sumnje zasnovan na prikupljenim dokazima koji upućuju na zaključak da je izvršeno krivično djelo čl. 20. st. 1t „m“ Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine.

tužilac okončava istragu i to konstatuje u spisu zabilježskom, te sačinjava optužnicu, i dostavlja nadležnom sudiji za prethodno saslušanje na potvrđivanje. To znači, da se u istrazi ne izvode svi dokazi i ne utvrđuju sve činjenice, već samo oni dokazi na osnovu kojih se može utvrditi da je stanje dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica, i naročito oni dokazi za koje postoji opasnost od odlaganja, tj. da se kasnije na glavnom pretresu ne mogu izvesti. Kako bi se uspješno i efikasno realizovao osnovni zadatak istrage neophodno je ispuniti sljedeće zahtjeve da bi tužilac uspješno sačinio i materijalizovao optužnicu pred nadležnim sudom, i to: U istrazi je neophodno definisati krivično djelo koje je predmet istrage, i u tom smislu je potrebno utvrditi činjenice od kojih zavisi ocjena o postojanju subjektivnih i objektivnih elemenata krivičnog djela (subjektivni elementi: oblici krivice-vinosti, umišljaj, nehat, eventualna neuračunljivost...), objektivni elementi krivičnog djela (radnja izvršenja, posljedice radnje izvršenja...). (Kulić, 2005) Zadatak istrage je dokazivanje krivičnog djela u činjeničnom i pravnom smislu, tako da pravna kvalifikacija djela koju nakon okončanja istrage određuje tužilac treba da bude pravni izraz činjenica utvrđenih u istrazi. Tokom istrage je potrebno definisati dokazna sredstva koja će se upotrijebiti pred nadležnim sudom, kako bi se dokazao činjenični supstrat krivičnog djela i njegova pravna kvalifikacija. Potrebno je definisati metode pomoću kojih će se pribaviti dokazi za određeno krivično djelo i učinioa, a te metode zavise od prirode krivičnog djela prema praktičnim potrebama istrage i praktičnim potrebama dokazivanja konkretnog krivičnog djela pred nadležnim sudom. Tužilac u istrazi treba razmotriti projekciju izvodljivosti dokaza sa kojima raspolaže, odnosno njihovu dokaznu snagu, imajući u vidu obavezu dokazivanja optužbe pred nadležnim sudom, kao i moguću projekciju odbrane u pogledu pribavljenih dokaza u istrazi, tj. moguću odbranu osumnjičenog s obzirom na pribavljene dokaze i ostala dokazna sredstva kojima će tužilac učiniti tu odbranu neosnovanom u postupku pred nadležnim sudom (Modul 3).

Sasvim je jasno da se navedeni ciljevi i zadaci tužioca ne mogu uspješno realizovati bez kvalitetne i efikasne realizacije dužnosti i obaveza OSL, koje su po zakonom određenoj sadržini suštinski komplementarni sa dužnostima tužioca, tako da bez koordinacije u postupanju ovih subjekta (tužioca i OSL) istragu nije moguće uspješno i efikasno realizovati. Djelatnost ovlaštenih službenih lica u istrazi se sastoji u pružanju kriminalističko-tehničke i druge pomoći nadležnom tužiocu, odnosno sudu (posebne istražne radnje), kao i vršenju istražnih radnji (radnji dokazivanja), pod uslovima i na način predviđen ZKP, kao i vršenju određenih potražnih radnji (raspisivanje potraga za licima i predmetima, uzimanje otisaka prstiju, itd.). Postupanje ovlaštenih službenih lica u istrazi preduzima se sa ciljem da osnovi sumnje prerastu u jedan novi kvalitet – osnovanu sumnju⁴, odnosno da se dođe do

---

4 „Sumnja u krivičnom postupku – pojam kojim se označava mogućnost da je određena osoba izvršila krivično delo koje mu se stavlja na teret. Tu mogućnost, koja mora biti određenog stepena i,

jednog većeg stepena saznanja u okviru koga utvrđene činjenice i okolnosti bliže ukazuju da je određeno lice izvršilo određeno krivično djelo, jer je „osnovana sumnja“ potrebna za podizanje optužnice. S obzirom na ovako zakonsko određenje, proizilazi zaključak da je zakonodavac propisao dvije ključne dužnosti OSL i to: dužnost obavještanja tužioca (odmah ili u roku od sedam dana), i dužnost da pod nadzorom tužioca preduzima „potrebne mjere“... Dužnost obavještanja tužioca, pored eksplicitnog određenja u čl. 218. proizilazi i iz dužnosti i obaveza tužioca propisanih u čl. 35. ZKP-a, da preduzima radnje gonjenja učinioca konkretnog krivičnog djela. Izuzetak od obaveze trenutnog obavještanja tužioca uspostavljen je u čl. 218. st. 2, a osnov za uspostavljenje takvog izuzetka predstavlja opasnost od odlaganja. Međutim, i u tom slučaju traži se od ovlaštenog službenog lica da prilikom takvog postupanja, odnosno preduzimanja radnji, postupuje u skladu sa zakonom o krivičnom postupku, kako bi i u tom slučaju radnje koje je ovlašteno službeno lice preduzelo prije obavještanja tužioca, a zbog opasnosti od odlaganja, imale validnu dokaznu snagu.

Iz navedenih razloga je potrebno da tužilac saznavno djeluje u operativnom odnosno, činjeničnom dijelu preduzimanja mjera i radnji na prikupljanju i obezbjeđivanju dokaza, podataka i obavještanja u odnosu na izvršioca i konkretno krivično djelo za koje će kasnije preduzeti pravne radnje gonjenja. Sljedeći veoma važan razlog obavještanja tužioca je, da se obezbijedi objektivna mogućnost da tužilac interveniše u slučaju kada se prilikom preduzimanja mjera i radnji od strane OSL ne postupuje po ZKP-u ili se krše odredbe ZKP-a. Takođe, obavještanjem tužioca stvaraju se pretpostavke da tužilac neposredno saznaje činjenice u odnosima OSL sa licima prema kojima se preduzimaju mjere i radnje, s obzirom na prava tih lica, da upute pritužbu tužiocu (čl. 219. st. 4. i 220. st. 4), u slučaju nezakonitog preduzimanja radnji od strane OSL. Momentom obavještanja tužioca formira se njegov pravni nadzor (Vranješ, 2005), koji pretpostavlja njegovu krajnju odgovornost za rezultate istrage, odnosno tako nastali odnos između OSL i tužioca zahtijeva apsolutnu koordinaciju, kako bi oba istražna subjekta izvršila svoje zakonom propisane dužnosti u konkretnom krivičnom predmetu. Prema tome, taj nadzor

---

zasnivati se na određenim činjenicama i okolnostima, procjenjuje organ koji vodi krivični postupak. O sumnji se govori čim se opažanjem utvrđene konkretne činjenice, koje prema kriminalističkom i kriminološkom iskustvu, čine krivično delo mogućim. Sumnjanje je takvo stanje ljudskog duha koje se karakteriše neuverenošću, pa logično proizvodi težnju da se reši pitanje istinitosti nekog suda o postojanju, odnosno nepostojanju krivičnog dela i učinioca. Sumnja nastaje u dijalektičkom procesu mišljenja, kao rezultat protivrečnosti između neznanja, odnosno nedovoljnog znanja o krivičnom događaju i ulozu određene osobe i novosaznatih činjenica, koje se ne uklapaju u tezu o nepostojanju krivičnog dela i učinioca... Međutim, bez obzira što se pojmovi pojedinih stepena sumnje ne mogu do kraja precizno definisati, značaj njihovog određivanja sastoji se u tome što oni za sud i druge državne organe predstavljaju rukovodnu ideju, koja ima i bitne praktične implikacije.“ (Aleksić, Milovanović, 1999).

tužioca nad radom OSL ne pretpostavlja obavezu za OSL da za svaku preduzetu radnju postavlja upite tužiocu, već da u skladu sa svojom službenom zakonskom dužnosti i direktnim-izvornim zakonskim ovlaštenjima preduzima mjere i radnje uz mogućnost tužioca da u skladu sa svojim nadležnostima i ovlaštenjem u pogledu nadzora, svojim uputama, prvenstveno u pravnom smislu, usmjerava operativni i činjenični dio istrage.

2. Postupanje ovlašćenih službenih lica u istrazi

Zakonodavac je kao prvi zadatak ovlaštenog službenog lica, nakon saznanja da postoje „osnovi sumnje“ da je izvršeno krivično djelo i obavještanja tužioca, propisao preduzimanje potrebnih mjera da se pronađe učinilac krivičnog djela. Pod pojmom „pronalaženje“ učinioca krivičnog djela podrazumijeva se u najširem smislu, otkrivanje nepoznatog učinioca, i sticanje saznanja gdje se nalazi poznati ili sumnjivi učinilac krivičnog djela. Koje su to „potrebne mjere“ cijeni ovlašteno službeno lice u svakom konkretnom slučaju, samostalno ili pod nadzorom, odnosno naredbi tužioca. Zadatak preduzimanja potrebnih mjera da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, se odnosi na dužnost preduzimanja mjera koje imaju za cilj obezbjeđenje prisustva poznatog učinioca krivičnog djela u krivičnom postupku osumnjičenog ili saučesnika, (lišenje slobode i zadržavanje od strane policijskih organa, zadržavanje lica zatečenih na mjestu izvršenja krivičnog djela, zadržavanje lica zatečenih na izvršavanju krivičnog djela i dr.). Realizacija zadatka otkrivanja i čuvanja tragova krivičnog djela i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz, podrazumijeva preduzimanje mjera i radnji usmjerenih na pronalaženje i obezbjeđenje predmeta koji mogu poslužiti za utvrđivanje činjenica u postupku, odnosno za obezbjeđenje materijalnih dokaza, (privremeno oduzimanje predmeta; pretresanje stana, prostorija i lica; uviđaj i vještačenje i dr.). Prikupljanje svih informacija koje mogu biti korisne u krivičnom postupku, podrazumijeva sve aktivnosti na prikupljanju svih informacija koje mogu biti korisne u krivičnom postupku, prije svega prikupljanje izjava od lica koja mogu poslužiti kao dokaz o postojanju određenih činjenica⁵. Prikupljanje izjava se vrši od lica: za koje postoje osnovi sumnje da je počinilo krivično djelo (osumnjicheni), i lica za koje postoji vjerovatnoća da će svojim iskazom moći dati obavijest o krivičnom djelu, počiniocu i o drugim važnim okolnostima (svjedok). Pored prikupljanja izjava, ovlaštena službena lica vrše prikupljanje i svih drugih informacija koje mogu biti korisne u krivičnom postupku: nalaze i mišljenja lica koja raspolažu potrebnim stručnim znanjima-vješta-

---

5 „Nijedno dokazno sredstvo u krivičnom postupku ne može biti apriorno superiorno u odnosu na druga dokazna sredstva, niti se njegova informativno-dokazna vrijednost može posmatrati izolovano, bez prethodnog međuodnosa sa drugim dokaznim sredstvima i dokazima“. (Jekić, Škulić, 2005).

ka, izvoda iz kaznenih, operativnih i drugih službenih evidencija koje vode nadležni organi, kao i drugih informacija pribavljenih preduzimanjem drugih, tzv. „opštih“ operativno-taktičnih i tehničkih mjera i radnji koje preduzimaju OSL u skladu sa pozitivno-pravnim propisima.

Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo s propisanom kaznom zatvora preko pet godina, ovlašteno službeno lice dužno je u slučaju opasnosti od odlaganja preduzeti neophodne radnje (čl. 218. st. 2. ZKP-a BiH), radi izvršenja zadataka (da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se spriječi bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku), uz obavezu da prilikom preduzimanja tih radnji postupaju po ZKP. O svemu što je preduzeto, ovlaštena službena lica će odmah obavijestiti tužioca, dakle nakon preduzimanja navedenih radnji, i dostaviti mu prikupljene predmete koji mogu poslužiti kao dokaz. Iz navedenih odredbi se osnovano može zaključiti da u slučaju opasnosti od odlaganja zakonodavac imperativno obavezuje ovlašteno službeno lice, a s druge strane ga čini odgovornim za preduzimanje neophodnih radnji, radi izvršenja navedenih zadataka, koje je dužno preduzeti po službenoj dužnosti samostalno bez obavještanja i nadzora tužioca, te odmah po okončanju navedenih radnji (bez vremenske distance) obavijestiti tužioca i dostaviti mu prikupljene predmete (zakonodavac ne propisuje i izjave, i druge informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku). Imajući u vidu navedena određenja preduzimanja neophodnih „radnji“ (a ne i mjera), kao i obavezu dostavljanja „prikupljenih premeta“ (a ne i izjava), prozilazi zaključak da se navedeno odnosi na radnje kojima se pronalaze, prikupljaju i obezbjeđuju predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi u krivičnom postupku, prije svega uviđaj, privremeno oduzimanje predmeta bez naredbe, i dr. za čije preduzimanje u pravilu, nije neophodna procesna inicijativa tužioca (izuzetno je potrebna u slučaju izričitog protivljenja lica oduzimanju predmeta, i neophodnosti određivanja pregleda, obdukcije i ekshumacije leša). Materijalni uslov za navedeno preduzimanje radnji ovlaštenog službenog lica je postojanje opasnosti od odlaganja, odnosno neophodnost trenutnog-hitnog reagovanja. Ovdje je prije svega riječ o radnjama koje su po prirodi stvari neponovljive (kao u slučaju uviđaja), s tim da je postojanje hitnosti potrebno objektivno i restriktivno tumačiti, imajući u vidu da se radi o izuzecima koji su ustanovljeni u interesu postupka i ne bi trebalo da postanu pravilo (Kulić, 2008).

Međutim, ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, ovlašteno službeno lice je dužno obavijestiti tužioca o svim raspoloživim informacijama, radnjama i mjerama koje je preduzelo najkasnije sedam dana od dana saznanja o postojanju osnova sumnje da je krivično djelo počinjeno. Prema tome ne postoji zakonom propisana imperativna obaveza, za hitnim usmenim obavještanjem tužioca, kada se radi o krivičnom

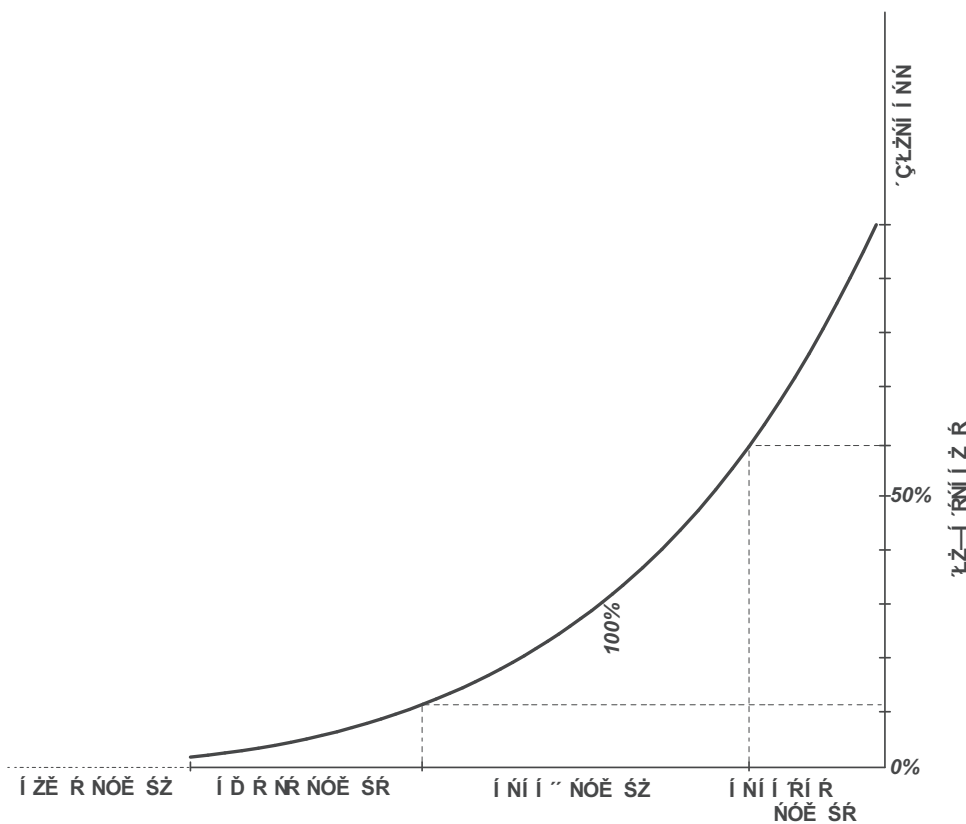
djelu za koje je propisana kazna zatvora do 5 godina, izuzev ako se radi: o lišenju slobode i zadržavanju, izričitom protivljenju oduzimanju predmeta prilikom pretresanja lica, uviđaj prilikom koga je neophodna procesna aktivnost tužioca (naređivanje pregleda ili obdukcije leša), odobrenje za traženje naredbe za pretresanje, i drugim zakonom predviđenim slučajevima gdje je propisano hitno postupanje tužioca, pa samim tim i hitno obavještanje tužioca, ili pak ako to okolnosti slučaja zahtijevaju u pogledu kvalifikacije djela, načinu i obimu preduzimanja mjera i radnji itd.

3. Osnovi sumnje u istrazi

Navedena kratka analiza postupanja u tužilačkoj istrazi, ukazuje da osnovi sumnje predstavljaju bitnu kariku, jer faktički bez osnova sumnje nema ni istrage. Osnovi sumnje se javljaju kao vid kretanja subjekata krivičnog postupka (prije svega tužioca, ali i policijskih službenika, u širem značenju) preko njegovog objekta (krivične stvari) prema osumnjičenom. Sumnja nastaje u dijalektičkom procesu mišljenja kao rezultat protivrečnosti između neznanja, odnosno nedovoljnog znanja o krivičnom događaju i ulozi određene osobe i novosaznatih činjenica, koje se ne uklapaju u verziju o nepostojanju krivičnog djela i učinioca (Vodinielić, 1985, 78). Osnove sumnje se, prvo, odnose na probleme ustanovljavanja postojanja krivičnog djela uopšte i drugo, na otkrivanje učinioca i utvrđivanje njegove krivice. Iz ovog proizilazi da se činjenice ustanovljavaju sa manjim stepenom vjerovatnoće, koja kroz dalju istragu i preduzimanje radnji dokazivanja (uključujući i posebne istražne radnje) treba da preraste u veći stepen vjerovatnoće (osnovanu sumnju), a potom kroz dalji krivični postupak u potpunu izvjesnost. U tom kontekstu prihvatamo logiku dvovalentne vrijednosti stavova (Vodinielić, 1985, 87-88). Naime, činjenično stanje je onakvo, kakvo je u stvarnosti – krivično djelo je izvršeno (na neki način, nekim sredstvima, u neko vrijeme, na nekom mjestu, itd.) ili nije izvršeno. Osumnjičeni je učinilac ili to nije. Prema tome, odgovori na ova pitanja mogu biti sa da ili ne. Vjerovatnoća (manja ili veća) u tom smislu nije definitivna valencija saznanja. Činjenice (indicije) na osnovu kojih činimo vjerovatnim da je izvršeno krivično djelo mogu biti različite, tačne ili pogrešne, možemo ih upotpunjavati, ali one ne mogu uticati na realno zbivanje, koje je dakle onakvo kakvo jeste. Obično na početku činjenice utvrđujemo sa manjom vjerovatnoćom (osnovi sumnje), koje postepeno prerastaju u veću vjerovatnoću (osnovana sumnja). Postizanje izvjesnosti jeste onaj viši princip koji omogućava utvrđivanje istine u konkretnom slučaju. To je poseban kvalitet koji može biti samo jednoznačan, apsolutan, jedinstven, ali samo kao rezultat svih procesnih radnji i misaonih procesa, koji su stvarajući vjerovatnost, od najnižeg do najvišeg stepena, pripremili dijalektički prelaz kvantiteta (sve veće vjerovatnoće) u novi kvalitet: izvjesnost (Vodinielić, 1985, 90).

Znači, sistem dokaza (indicijalnih, materijalnih, ličnih) u konkretnoj krivičnoj stvari treba da bude takvog kvaliteta da isključuje mogućnost svakog drugačijeg tumačenja utvrđenog činjeničnog stanja. Dakle, progresiju broja i kvaliteta indicijalnih činjenica (uključujući materijalne i lične dokaze), prati progresija stepena vjerovatnoće. Što je veći i kvalitetniji broj indicijalnih činjenica (uključujući materijalne i lične dokaze), to je veći stepen vjerovatnoće da je izvršeno krivično djelo i da ga je izvršilo neko lice (*shema 1*).

Shema 1: Grafički prikaz

Izvor: Šikman, M. (2010). Praktični problemi korišćenja indicija (osnova sumnje) u tužilačkoj istrazi – teorijsko razjašnjenje ključnih pojmova. Zbornik radova „Pravo i forenzika u kriminalistici”, Beograd, Kriminalističko-policijska akademija, str. 89-104.

Iz navedene *sheme 1* možemo uočiti x osu u kojoj je *osnovana sumnja* najmanja vrijednost, a za *osnove sumnje* najveća vrijednost, i y osu na kojoj je vjerovatnoća izražena od 0% do 100%, što je analogno gradaciji malo vjerovatno, vjerovatno i vrlo vjerovatno. Kriva na grafikonu bi označavala količini indicijalnih činjenica (po kvalitetu i kvantitetu). Zbog ovakve podjele dobija se aproksimativno približavanje krive x i y osi, a grafikon je udubljen. To je proces koji, sledom određenih indicijalnih činjenica, preduzetih operativno-taktičkih i procesnih radnji dokazivanja, od opšte sumnje (bez određenog stepena vjerovatnoće), preko *osnova sumnje* (od najnižeg stepena vjerovatnoće), bez ikakve strukturiranosti, pa preko *osnovane sumnje* (sve veći stepen vjerovatnoće), provizornog sistema određenog kvaliteta, prerasta u potpuno novi sistem takvog kvaliteta i kvantiteta koji isključuje mogućnost svakog drugačijeg tumačenja činjeničnog stanja, koji nazivamo *izvjesnost*. Za stadij nema sumnje i za opštu sumnju karakteristična je *kriminalistička kontrola*, dok se *kriminalistička obrada* realizuje u fazi opšte sumnje i osnova sumnje. Sticanjem indicijalnih činjenica kojima se zasniva osnov sumnje započinje faza *istrage*, sve dok kvalitet i kvantitet indicijalnih činjenica (uključujući i druge materijalne i lične dokaze) ne preraste u osnovanu sumnju, sa visokim stepenom vjerovatnoće (prema shemi 1 preko 50%), kada se započinje sa daljim krivičnim postupkom (optuženje), koji bi trebao da rezultira vrlo visokim stepenom vjerovatnoće i na kraju potpunom izvjesnosti u pogledu krivične stvari.

Pored toga, saznanje da postoji ili da se priprema kriminalna radnja jedan je od najvažnijih operativno-organizacionih zadataka, budući da je to presudan momenat za donošenje odluke o taktičkom postupanju i planiranju operativne djelatnosti, čime se na početku pravi razlika u odnosu na to da li saznanja upućuju na izvršeno krivično djelo (ali ne upućuju na učinioca), ili na izvršeno krivično djelo i stvaraju sumnju u pogledu učinioca. Za kriminalističko operativno postupanje karakteristična je opšta sumnja da bi u određenoj sredini moglo doći do kriminalnog, prekršajnog ili socijalno-patološkog ispoljavanja ili da bi određeno lice moglo izvršiti neku kriminalnu radnju (kriminalistička kontrola) ili osnovi sumnje da postoji konkretno krivično djelo i (ili) učinilac krivičnog djela (kriminalistička obrada) – vidi *shemu 1*. Do ovih stadijuma sumnje može se doći kroz prikupljanje informacija iz kriminalnog pretpolja (opšta sumnja) ili organizovanjem kriminalističko operativne djelatnosti (osnovi sumnje). Proaktivni pristup kriminalitetu, tj. uočavanja problema u lokalnoj zajednici koji mogu dovesti do kriminala (i drugih oblika bezbjednosnih nevolja), podrazumjeva uspostavljanje raznih oblika neposredne, planske i konstantne saradnje policije i građana na svim nivoima i svih kategorija, s ciljem da se uoče problemi koji mogu dovesti do kriminala i djeluje na njih kako bi se otklonili (Simonović, 2004, 23). Organizovanje kriminalističko-operativne djelatnosti podrazumjeva realizaciju neophodnih taktičkih mjera i radnji u duhu adekvatnog operativnog kombinovanja u organizovanju policijskog rada,

uključujući mogućnost njenog angažovanja na kriminalnim slučajevima i *ad hoc* otkrivanju kriminalnih radnji koje nisu bile predmet operativne obrade, nego su otkrivene iznenada (Krivokapić, Krstić, 1999, 12). Prikupljanje informacija vrši se operativno-taktičkim metodama i radnjama, uključujući pozornu i patrolnu djelatnost, prikupljanje obavještenja, nadzora puteva, prevoznih sredstava, stanica, lokacija (pijace, javni lokali, kockarnice i sl.), kontrole masovnih okupljanja građana, racija, osmatranja, praćenja (u operativno-taktičkom smislu), organizovanjem kriminalističko-informativne djelatnosti, planiranjem kriminalističke djelatnosti, saznavanjem za krivične događaje iz sredstava informisanja, prijavama (samoprijave, anonimne i pseudonimne, prijave oštećenog ili drugih svjedoka, prijave javnih i privatnih organa) kao i drugim izvorima saznanja za postojanje krivičnog događaja i slično.

4. Kritički osvrt

Sa gledišta praktičnog odnosa tužioca i ovlaštenih službenih lica u istrazi, a na osnovu početnih saznanja za krivično djelo, najčešće se mogu pojaviti tri situacije: u *prvoj situaciji* podatke i informacije o krivičnom djelu dobija ovlašćeno službeno lice. Obaveza obavješćavanja tužioca od strane ovlašćenih službenih lica nastaje onog momenta kada prikupljene informacije, podaci i obavještenja daju ovlaštenom službenom licu osnov sumnje da je učinjeno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina. Tog trenutka nastaje njegova zakonska dužnost da u smislu člana 227. i 228. i člana 20. tačka i) preduzima mjere i radnje dokazivanja, odnosno istrage i istovremeno obavješćava tužioca. Od momenta obavješćavanja tužioca, počinje njegov nadzor koji pretpostavlja njegovu krajnju odgovornost za rezultate istrage, kako bi oba istražna subjekta izvršila svoje zakonske dužnosti u konkretnom krivičnom postupku. U slučaju da dođe do neslaganja oko vođenja krivičnog postupka, ovlašćeno službeno lice, s obzirom na funkcionalnu samostalnost svojih državnih organa, može problem rješavati na nivou odnosa organa, čime bi se preduprijedila eventualna samovolja tužioca. Ovo stoga, jer su ovlašćenja ovlaštenih službenih lica da vode istragu u skladu sa zakonom izvorna, bez obzira na dužnost obavješćavanja tužioca. *Druga praktična situacija* može se pojaviti kada informacije i podaci o izvršenom krivičnom djelu dođu prvo do tužioca. Tužilac u takvoj situaciji ima diskreciono pravo da ocjenjuje takve činjenice, pa ako ocijeni da iz tih informacija proizilazi osnov sumnje da je izvršeno krivično djelo u smislu člana 224. donosi naredbu za sprovođenje istrage. Međutim, da bi tužilac okončao istragu, odnosno da bi prikupio dovoljno dokaza iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je određeni učinilac učinio krivično djelo, tj. da bi podigao optužnicu, tužilac će morati u najvećem broju slučajeva obavjestiti ovlašćeno službeno lice, jer bez njih ne može sprovesti operativni dio istrage. I u

ovakvom slučaju uloga ovlaštenih službenih lica se ne može iscrpiti u ispunjavanju naloga izvršenja od strane tužioca, jer tada nastupaju zakonske obaveze, odnosno dužnosti ovlaštenih službenih lica u smislu člana 227. i 228. u vezi sa članom 20. tačka i). *Treća tipična situacija* nastaje kada policija ili tužilac dođu do saznanja o postojanju osnova sumnje o učinjenom krivičnom djelu ali nije identifikovan počinitelj krivičnog djela, odnosno radi se o iniciranju postupka protiv NN izvršioca, ili oštećeni ili neko treće lice podnese prijavu za učinjeno krivično djelo (Modlu 1, 2010, 31).

Jedan od osnovnih problema u praktičnom postupanju jestu pitanja u vezi sa osnovama sumnje. Naime, cijeneći navedene odredbe zakona i držeći se opšteprihvaćene definicije pojma „osnovi sumnje“ problema, odnosno dilema ne bi trebalo biti. Ali, u praksi je to drugačije. Naime, dileme su upravo oko stepena sumnje, odnosno stepena vjerovatnoće da li je izvršeno djelo, a pogotovo da li se određeno lice može dovesti u vezu sa tim djelom, pa samim tim i oko vremena obavještavanja tužioca od strane ovlaštenih službenih lica. Tako su se u praksi, a u vezi sa ovim pitanjem, iskristalisala dva stava. Zagovornici prvog smatraju da prerano obavještavanje tužioca nije dobro, jer se on bespotrebno opterećuje te iznosi stav kako je, u stvari, to što se dostavlja tužiocu najčešće operativni podatak, odnosno kriminalističko obavještajna informacija koju valja provjeriti i sl. Drugi pak smatraju da neblagovremeno obavještavanje tužioca u startu otežava istragu, jer ako tužilac nije na vrijeme obavješten o svim saznanjima u konkretnoj stvari ne može sprovesti kvalitetnu istragu (Modlu 2, 2010, 8). Problem se u navedenim primjerima ogleda u različitom poimanju instituta osnovi sumnje, pogrešnom poimanju pozicije ovlaštenog službenog lica i sl. Ta različitost u postupanju i pogrešno poimanje neminovno uzrokuje i dodatne probleme u postupanju i to na relaciji ovlašteno službeno lice i postupajući tužilac. Unutrašnji postupci, provedeni povodom ovakvih propusta u postupanju ovlaštenih službenih lica, pokazali su da se navedeni problemi ne završavaju samo na njihovom postupanju. Naime, kada se provjeravaju navodi ovlaštenih službenih lica iz službenih zabilježki, sačinjenih povodom ostvarenog kontakta sa tužiocem, može se čuti kako se tužilac sjeća, primjera radi, telefonskog razgovora ali ne i svih detalja navedenih u službenoj zabilješci ovlaštenog službenog lica. To, u stvari, pokazuje da komunikacija između ovlaštenog službenog lica i postupajućeg tužioca nije adekvatna, pa samim tim i nadzor nad radom ovlaštenih službenih lica. Dalje, ovakva komunikacija za posljedicu ima nekvalitetno provedenu istragu, te bespotrebno prebacivanje odgovornosti sa jednih na druge.

Pored toga, kod obavještavanja tužioca često se postavlja pitanje pravne kvalifikacije, a radi pravovremenog obavještavanja tužioca od strane policije. Smatra se da ako određene radnje daju osnova za više mogućih kvalifikacija, potrebno je da policija predmetni događaj cijeni kroz težu kvalifikaciju i o tome obavjesti tužioca, pošto se u tom slučaju nadzor tužioca formira od samog početka i time se omogućava zakonito provođenje radnji dokazivanja. Dešava se u praksi da

policija ne da pravilnu kvalifikaciju radnji koje predstavljaju krivično djelo, a što može prouzrokovati negativne posljedice, u smislu procesne validnosti preduzetih radnji i prikupljenih dokaza. Isto tako, kao dilema postavlja se pitanje kakva su prava i obaveze policije i tužilaštava u slučajevima kada se na osnovu prikupljenih saznanja, obavještenja ili prijave određenog događaja ne može formirati osnov sumnje da je učinjeno krivično djelo, a da bi utvrdio takav stepen sumnje policijski službenik bi trebao da preduzme određene radnje dokazivanja koje se mogu preduzeti tek nakon obavještanja tužioca i donošenja naredbe za sprovođenje istrage, do čega neće doći, jer zakoni o krivičnom postupku propisuju obavještanje tužioca tek po formiranju osnova sumnje⁶.

5. Literatura

- Aleksić Ž., Milovanović Z. (1999). Leksikon kriminalistike, Beograd, Glosarijum.
- Vodinelić, V. (1990), Što je otkrivanje, a što razotkrivanje krivičnog djela i razotkrivanje učinioca, Studija, Zagreb: RSUP Hrvatske.
- Vodinelić, V. (1987). Studija o taktici razotkrivanja fingiranih krivičnih djela. Priručnik 1987/6.
- Vodinelić, V. (1985). Kriminalistika – otkrivanje i dokazivanje, Skopje: Fakultet za bezbednost.
- Vranješ, N. (2005). Kratki prikaz uloge ovlaštenih službenih lica novom zakonu o krivičnom postupku, Bezbednost Policija Građani br: 2/05. Banja Luka: Visoka, škola unutrašnjih poslova.
- Grubač M. (2008). Krivično procesno pravo, Beograd, Pravni fakultet univerziteta Union
- Modul 1 – Postupak istrage kao odnos krivičnoprocesnih radnji tužioca i policije. (2010). Sarajevo, Visoki sudski i tužilački savjet BiH.
- Modul 2 – Praksa i kriteriji postojanja opasnosti od odlaganja u postupku preduzimanja nekih radnji dokazivanja. (2010). Sarajevo, Visoki sudski i tužilački savjet BiH.
- Modul 3 – Preduzimanje radnji dokazivanja u istrazi pod nadzorom tužioca i zaknotiost pribavljenih dokaza. (2010). Sarajevo, Visoki sudski i tužilački savjet BiH.
- Jekić, Z. i Škulić, M. (2005). Krivično procesno pravo, Istočno Sarajevo, Pravni fakultet Univerziteta Istočno Sarajevo

---

6 Oblast u kojoj najčešće dolazi do navedenih situacija su istrage krivičnih djela finansijskog i privrednog kriminaliteta, gdje je zbog specifičnosti načina izvršenja vrlo teško doći do stepena osnova sumnje bez preduzimanja radnji dokazivanja i uključenja tužioca.

- Krivokapić, V. Krstić, O. (1999). Kriminalistička taktika II, Beograd, Policijska akademija.
- Kulić D. (2008). Ovlašteno službeno lice kao subjekat istrage u krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, *Pravna riječ*, br. 15/2008, Banja Luka, Udruženje pravnika Republike Srpske.
- Simonović, B. Matijević, M. (2007). *Kriminalistika taktika*, Banja Luka, Internacionalan asocijacija kriminalista.
- Šikman, M. (2010). Praktični problemi korišćenja indicija (osnova sumnje) u tužilačkoj istrazi – teorijsko razjašnjenje ključnih pojmova. Zbornik radova „Pravo i forenzika u kriminalistici”. Beograd, Kriminalističko-policijska akademija.
- Škulić M. (2008). *Krivično procesno pravo - priručnik za polaganje pravosudnog ispita*, Beograd, „JP Službeni Glasnik.“
- *Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*, „Službeni glasnik BiH“, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09.
- *Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske – prečišćeni tekst*, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 100/09.
- *Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, „Službene novine Federacije BiH“, broj 35/03, 53/07, 12/10.
- *Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine*, „Službeni glasnik BD“, br. 10/03, 6/05, 14/07, 19/07, 21/07, 2/08, 17/09.

Dr Mile Šikman, Assistant professor
A Directorate for police education, MIA Republic of Srpska

*THE FOUNDATIONS OF DOUBT - NEW IMPORTANCE
IN INVESTIGATION AND CRITICAL REVIEW*

The paper has been studied the role of the foundations of doubt in the Criminal Procedure Law of Republic of Srpska. The law definition of the foundations of doubt has been analysed. In the paper has been analysed the procedural and the criminal investigation consequences of the new role of the public prosecutor in the investigation procedure.

Some relationships specifics between police and prosecutor during the criminal investigation procedure discussed in the paper. There are some problems and misunderstanding between police and the public prosecutor regarding the interpretation the foundations of doubt in everyday practice. Some of them were discussed in the paper.

Key words: *the foundations of doubt; possibilities; investigation; prosecutor; police officer.*